

Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretilmesinin Dil Psikolojisi Açısından Temelleri

Ali TAŞTEKİN¹

¹Yrd. Doç. Dr., İstanbul Arel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
alitastekin@arel.edu.tr

ÖZET

Dil psikolojisi; konuşma ve yazma becerisinin psikolojik temelleri ile anlama, yorumlama, analiz-sentez yapma ve kavrama işlevinin nasıl gerçekleştiğiyle ilgilenmektedir. Dilbilimi, kişinin okuduğunu ve dinlediğini anlama ile yazılı ve sözlü olarak anlatma becerileri üzerinde dururken; psikodilbilim, bu becerileri etkileyen sebep ve sonuçlarının duygusal yönünü değerlendirmektedir.

Bu çalışmada Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinin dil psikolojisi bakımından temelleri araştırılmış, Türkiye ve yurt dışındaki kurslarda çalışan öğretim görevlileri ve öğrenciler açısından yapılan gözlem ve değerlendirmeler sunulmuştur.

Türkiye ve yurt dışındaki Türkiye Türkçesi öğretme etkinliğinde görevli öğretim görevlilerinin psikolojik yaklaşım birikimleri ile ihtiyaçlarının belirlenmesine yönelik çalışmalar yeterli değildir.

Yabancılarla Türkçe öğretiminin bütün etken ve etmenleri dil psikolojisi açısından ele alınmamaktadır. Ders içerikleri, ders kitapları, yardımcı dokümanlar ve pedagojik formasyonlar dil psikolojisi bakımından geliştirilmelidir.

Anahtar Sözcükler: Dil Psikolojisi, Türkçenin öğretimi, psikolinguistik, yabancılarla Türkçe.

Foundations of Teaching Turkish as a Second Language in terms of Psycholinguistics

ABSTRACT

Psycholinguistics is concerned with the ability to speak and write in terms of psychological foundations and the process of understanding, interpretation, analyzing-synthesizing and comprehension functions. While linguistics studies humans' ability to narrate the things they read and listen to verbally and in written form, psycholinguistics studies the emotional aspect of the reasons and results that influence these abilities.

This study offers a research on the foundations of teaching Turkish as a second language in terms of psycholinguistics as well as observations and reviews from the perspective of academics and students in Turkey and at language schools abroad.

Studies on determining the psychological approach accumulation and needs of academics working on teaching Turkish in Turkey and abroad are not sufficient. Not all the factors and considerations of teaching Turkish as a second language are addressed in terms of psycholinguistics. The curriculum, textbooks, additional materials and pedagogical formations need to be improved in terms of psychology of language.

Keywords: Psychology of language, teaching Turkish, psycholinguistics, teaching Turkish to foreigners, teaching Turkish as a second language.

GİRİŞ

Dil psikolojisi; konuşma ve yazma becerisinin psikolojik temelleri ile anlama, yorumlama, analiz-sentez yapma ve kavrama işlevinin nasıl gerçekleştiğiyle ilgilenmektedir. Dilbilimi, kişinin okuduğunu ve dinlediğini anlama ile yazılı ve sözlü olarak anlatma becerileri üzerinde dururken; psikodilbilim, bu becerileri etkileyen sebep ve sonuçlarının duygusal yönünü değerlendirmektedir.

Bazı dillere karşı ön yargısı olan öğrenciler o dilleri öğrenme gücünü çekerler. Kültürel yakınlık görmediğimiz, ilgi duymadığımız, tanımadığımız ve düşman gördüğümüz toplumların dilini, eğer bir zorunluluk yoksa öğrenmeye ihtiyaç duymayız. Bu nedenle, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi (TYDOÖ)'nde, öğrencilerin Türk kültürü ve Türkçe ile ilgili önyargıları varsa, öncelikle öğretimi olumsuz yönde etkileyecek olan bu düşünce ve duygular giderilmelidir.

Konuşurken yüzü kızaran, bildiği halde sorunun cevabını vermekten çekinen ya da dikkat dağınıklığı nedeniyle dinlediğini ve okuduğunu anlayamayan; anladığı halde çok çabuk unutan, yanlış anlayan veya anladığını yanlış ifade eden kişilerin bu durumları dil psikolojisinin ilgi alanını teşkil etmektedir. Okul ve kurs merkezlerindeki rehberlik ve psikolojik danışma birimleri dil psikolojisi konusunda yetkin personel ve yeterli donanımına sahip olmalıdır. Bu birimlerin olmadığı eğitim ve öğretim ortamlarında iş öğretim görevlilerinin yeteneğine kalmaktadır.

Dil gelişimi; ses, hece, kelime, sayılar, kelime grupları ve sembollerin tanınması, kavranması ile dil bilgisi kurallarının öğrenilmesi sürecini kapsamaktadır. Çocuğun dil gelişimi, doğum öncesi başlar ve hayat boyu devam eder. Dil ile öğrenme ve psikoloji arasında önemli bir ilişki vardır.

Bebekler sözcükleri ayrı ayrı işitebilmeye başlamadan önce dil öğrenemezler. 1-2 aylık bebekler harf seslerine dikkat edip, aralarındaki farkı anlıyorlar. Birkaç ay sonra hece ve sözcükleri ayırt edebiliyorlar. Araştırmalara göre bebekler ilk aylarda konuşmanın tonlama ve vurgulama örüntülerine de duyarlıdır. Beş aylık bebekler yetişkinlerin olumlu tonla konuşmalarını fark edip gülümsüyorlar. (Fernald, 1993), (Çöpür, 2016). Yetişkinler de ilk defa karşılaştıkları bir yabancı dili önce gürültü gibi algılar, ilk birkaç saat içinde bazı sesleri ayırt edebilirler.

“Çocukların sözcük dağarcığı gelişimine hız ve şekil veren en önemli çevresel faktörlerden biri ebeveynlerin çocuklara yönelttikleri dildir. Ebeveynlerin çocuklarıyla konuşurken kullandıkları dildeki farklılıklar, ebeveynin çocuğa yönelttiği dilin miktarı ve kalitesi ya da ebeveynin duyarlılığı gibi farklılıklara bağlı olmakla beraber, ebeveynin sosyoekonomik durumu ya da çocukları ile yaptığı etkinlikler gibi bağlamsal etkenlere göre de değişebilmektedir (Haight, Bryk, Seltzer, ve Lyons, 1991; Hart ve Risley, 1995; Hoff-Ginsberg, 1991, 1998, 2006; Huttenlocher, Tomasello ve Farrar, 1986).” (Demir ve Küntay: 2017, 297).

Çocukların ses çıkarma becerisi, algısal becerilerden daha geç gelişmektedir. Bebekler, 1-2 ay arasında ancak gülme ve agulama sesleri çıkarabilirler. Daha sonra da ünsüz harf seslerini ve ünlü-ünsüz ses birleşimlerini çıkarmaya başlamaktadırlar. Yetişkinler, hedef dili önce duyduğunu, sonra okuduğunu anlayarak öğrenirler. Buna pasif edinme denir. Konuşma ve yazma becerisi yetişkinlerde diğer davranışlara göre daha geç gelişmektedir.

Konuşma özrü bireyi psikolojik yönden olduğu kadar sosyal yönden de etkileyen bir etken olmaktadır. Bireyin sosyal çevresi ile ilişki kurup sürdürmekte kullandığı araçlardan biri olan konuşma özürü olduğunda birey, ilişki kurmayı ve sürdürmeyi güçleştirecektir. Birey özründen ötürü çevresindekilerden farklı olduğu duygusuna kapılır. Bu duygunun etkisi altında çevresine karşı belirli tepki davranışı kalıpları geliştirir. Sonucunda, büyük bir olasılıkla birey çevre ilişkisinde reddedilme, izole edilme, alay edilme, acıma ile karşı karşıya kalacaktır. Kişi kendisi ve çevresi ile ilişki kurma ve sürdürmedeki dengeyi sağlamada özrünün ağırlığı ile doğru orantılı olarak artan güçlüklerle karşı karşıyadır. Bireyin psikolojik, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarını doyumak için atılacağı her girişimi konuşma özründen ötürü engellenecek ya da kişi o duygu içinde olacaktır. Çevresindekilerin onun özrüne karşı tutumları önemlidir. Bireyin kendi duygusu ve tutumu çevrenin tutumu ile birleştiğinde kişi değişik davranış kalıplarına itilebilir (Madanoğlu, 2005), (Erdem, 2013: 437).

Dil ve konuşma problemleri, “Konuşma organlarının yapı bozuklukları (Dudak ve damak yarıklığı, işitme düzeneği sorunları, ağız ve gırtlak yapısındaki bozukluklar, dişlerdeki yapı bozuklukları vb.), merkezi sinir sistemi bozuklukları (Beyin felci, öğrenme güçlüğü, söz yitimi vb.), nörolojik bozukluklar (Parkinson hastalığı, serebralpalsi, spinabifida vb.), duyuusal yetersizlik (İşitme kaybı, görme kaybı), olumsuz çevre etmenleri ve taklit güdüleme, uyarım ve teşvik eksikliği, travmalar, bilişsel bozukluklar (Zekâ geriliği, down- sendromu vb.), duyuusal-sosyal-psikolojik problemler ve ilgisizlik (Ciddi duyuusal sosyal problemi

olan anne-baba ya da çocuk, utangaçlık, dikkat çekme isteği, otizm vb.), bilingualizm (İki lisanlılık)² olarak belirlenmiştir.

Daha genel bir ifadeyle, “Dilin kazanılmasını ve gelişimini; zihinsel engel, fiziksel engel (yarık damak), duygusal engel (işitme ve görme kaybı), duygusal yoksunluk (güven ortamı), uyarıcı yoksunluğu, uyarım eksikliği (yetişkinlerin çocukla konuşması, oynaması ve uyarımlar vermesi) ve sık hastalanma gibi durumlar etkiler.”³ Bu engellerden ilk üçü (zihinsel, fiziksel ve duygusal) sonuçları itibarıyla, diğerleri ise her durumda psikolojiyle ilgilidir.

“Konuşma; fiziksel, zihinsel ve konuşulan dillerin özelliklerinden oluşmaktadır. Bu açıdan bakınca konuşma; KBB, nöroloji, psikoloji, hatta nefesten dolayı göğüs hastalıkları, dahiliye (reflü rahatsızlığı da konuşmayı olumsuz etkiler) gibi pek çok tıp disipliniyle ilişkilendirilebilir. Konuşma bozukluğu tek bir nedene bağlı olabileceği gibi pek çok etkenin birlikte arızasından da kaynaklanabilir.” (Erdem, 2013: 421).

Çocuğun dil ve konuşmayı öğrenmesi karmaşık ve psikolojik mekanizmalar aracılığıyla gelişir. Özellikle biyolojik mekanizmaların genetik ya da sonradan çeşitli nedenlerle bozulması dil ve konuşma alanlarında çok çeşitli sorunlara yol açar (Korkmaz, 2008), (Erdem, 2013: 421).

Ana dili Türkçe olmayan çocuklara ve yetişkinlere Türkçe öğretiminde dil psikolojisinin dikkate alınması, programların öğrencinin nitelik ve niceliğine göre hazırlanması; öğrenme ortamlarının, araç ve gereçlerin öğrenci psikolojisini dikkate alarak seçilmesinin başarıya katkısı büyük olmaktadır. Örneğin, Suriye’den sığınmacı olarak Türkiye’ye kabul edilen yetişkin ve çocuklara verilecek Türkçe öğretiminin ders içerikleri ile öğretim yöntemleri, savaşın bütün acımasızlığını iliklerine kadar yaşayan bu insanların psikolojileri dikkate alınarak belirlenmelidir.

Dil ile ilgili tıbbî vakalarda çevre, fizyolojik nedenlerden daha çok etkili olmaktadır. Sevgisiz büyüyen çocukların genellikle konuşma yeteneklerinin çok gelişemediği, anne - baba kavgasıyla içine kapanan bireylerin iletişim kurma sorunu yaşadıkları bilinmektedir. Aynı durum yetişkinlerin dil öğrenmesi için de geçerlidir. Aile sorunları olan, iş yerinde kendini yeterince kanıtlayamayan bireylerin dikkatlerini toplayamadıkları, kolay öğrenemedikleri hatta öğrendiklerini kısa sürede unuttukları iddia edilmektedir.

Standart dilde konuşurken veya yazarken lehçe, şive ve ağız özelliklerini gizleme gayreti veya bu tür ifadeleri daima yerme ihtiyacı içinde olma, özellikle bu dil farklılıklarını öne çıkarmaya çabalama; şiirlerde mahlas kullanma, samimi ortamlarda lakap takma ve sosyal medyada beğeni almak için standart dışı imlâ ve ifadeler kullanmanın da dil psikolojisiyle ilgisi bulunmaktadır. Örneğin, Çinli öğrencilerin Türkçe kursu esnasında kendilerine “Hakan”, “Murat”, “Can” gibi Türkçe adlar takarak, iletişim kolaylığı sağladıkları bilinmektedir. Türk öğretmen ve öğrencilerin Türkçe isim almış Çinlilere karşı daha sıcak ve içten davrandıkları, Çin vatandaşı takma Türk isimli öğrencilerin de Türkiye’deki eğitimleri esnasında kendilerini daha rahat hissettikleri gözlenmiştir.

“Yarım ağız söylemek”, “ağzında lafi gevelemek”, “küçük dilini yutmak”, “ağzı var dili yok” olmak, “kekelemek”, “ağzından bal damlamak” gibi deyimlerin ifade ettiği konuşma ya da konuşamama biçimleri ile “ima etmek”, “kinaye”li, “mecaz”lı, “nükte”li konuşmak-yazmak gibi anlatım sanatları, psikolojik sebeplere dayanmakta veya psikolojik sonuçlar doğurmaktadır. Bu tür ifadelerde bulunan ve bu ifadelere maruz kalanlar; çeşitli etki ve tepkilerle bazen psikolojik sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Yabancılar Türkçe öğretirken mümkün oldukça imalı, nükteli, kinayeli konuşmaktan; öğrenciyi alaya almaktan ve yaptığı konuşma hatasına gülmekten kesinlikle kaçınılmalıdır.

İletişim kazaları ve dil sorunlarının temelinde sosyokültürel ve fiziksel nedenlere ilaveten psikolojik nedenlerin olduğu, psikolojik rahatsızlıkların temelinde ise dil probleminin yer aldığı değerlendirilmekte;

² <http://www.eba.gov.tr/> / Dil Gelişimi, s. 57,58. (E.T. 04.01.2017).

³ <http://www.pedagojidernegi.com/> / Çocuğun Dil Gelişimi, Pedagoji Derneği, (E.T. 04.01.2017).

psikodilbilim eğitimleri sayesinde pek çok bireysel ve toplumsal meselenin daha kolay çözümlenebileceği düşünülmektedir.

TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE DİL PSİKOLOJİSİNİN MEVCUT DURUMU

Çocuklarda dil konusunun önde gelen kuramcısı Lois Bloom (1998) yetişkinlerin yeni sesleri çok daha kolay taklit edebildiklerini, bunun da taklit oyununu zevkli hale getirdiğini ve çocuğun dil öğrenimine katkıda bulunabileceğini belirtmiştir. Yabancı yetişkinlere Türkçe öğretirken de ses, hece, kelime ve cümle tekrarları öğrenmeyi kolaylaştırmaktadır. Özellikle grupça yapılan sesli kelime ve cümle tekrarları, çekingen öğrencilerin telaffuz sorununu yenmelerine imkân vermektedir.

Araştırmalara göre 2,5 yaşında çocukların öğrendiği kelime sayısı yaklaşık 600 civarındadır. Bunların dörtte birinin fiil olduğu iddia edilmektedir. Beş-altı yaşlarındaki çocukların her gün yaklaşık 10 sözcük öğrenebildiği ve 15 bin civarında sözcük bilebildiği gözlenmiştir. Bu hızlı artış 3 yaş civarında çocukların bir grup içindeki sözcüklere odaklanmalarına bağlı olabilir. Yani sözcüklerin kategorik yapısını anlamak yeni sözcükler için “zihinsel oluklar” oluşturmaktadır. Bu oluklar oluştuktan sonra çocuklar yeni ses girdilerini bu olukları doldurmak için düzenlemektedir (Çöpür, 2017: Y-14). Yetişkinlerde kelime öğrenme hızı daha yavaş ve öğrenme alanı daha dar kapsamlıdır. Bunda yetişkinlerin ilgi alanlarındaki karmaşa, zihinsel yorgunluk, dikkat dağınıklığı ve sağlık sorunları gibi faktörler etkili olmaktadır.

TYDOÖ’nde, öğrencilerin genellikle kelimelerden çok ekleri öğrenmede zorlandıkları gözlenmektedir. Yapım ve çekim eklerinin ünlü ve ünsüz uyum kurallarına göre değişmesi ve bazı eklerin istisna olarak (-yor, ki, -leyin vb.) bu kurallara uymaması yabancı öğrencilere zor gelmektedir.

Çocukların bir ve beş yaş arası kelime dağarcığı hızla artar. Çocuğun ortalama bildiği kelime miktarı çevresel etkenlere de bağlıdır. Yaşa göre öğrenilen kelime miktarları ortalaması şöyledir:

İlk 8 ayda 0 kelime, 10. ayda 1, 1 yaşında 13, 1 yaş 3 aylıkken 19, 1 yaş 6 aylıkken 22, 1 yaş 9 aylıkken 118, 2 yaşında 200-300, 3 yaşında 900 ve 5 yaşında 2000 kelimedir.⁴ Türkçe öğretiminde kelime öğrenme hızı ve kelime dağarcığının gelişme durumu, yetişkin yabancılarda çocuklara nazaran daha yüksektir. Ana dili sayesinde ikinci dili öğrenmek, ilk defa dil edinen çocuklara göre daha kolay olmaktadır.

Araştırmalar, anne babaları kendileri ile daha sık konuşan, düzenli olarak kitap okuyan, konuşmalarında geniş sözcük yelpazesine yer veren çocukların erken konuştuklarını, daha fazla sözcük dağarcığına sahip olduklarını, daha karmaşık cümleler kurduklarını, okuma yazmayı daha erken öğrendiklerini ortaya koymuştur. Yetişkinlerin dil öğrenme süreçlerinde öğretmen faktörü çok önemlidir. Öğrenciyle samimi ilgi ve sevgi bağı kuramayan öğretmenlerin başarısız oldukları gözlenmiştir. Dil öğretimini bir iş gibi algılayan öğretmen, öğrenciyle irtibatını dersten sonra kesmekte, bu da öğrencinin dersten soğumasına, ilgisinin dağılmasına, kendisini gurbette veya ötekileştirilmiş gibi hissetmesine neden olmaktadır. Öğretmenler “işe” gitmezler, “Okula gidiyorum” diye evden ayrılırlar. Eğitim ve öğretim, bir iş değil; iletişim ve sevgi ile kurulan samimi ilişki yumağıdır.

Dinleme, okuma, konuşma ve yazma evrelerinin her birindeki dil gelişimi, farklı psikolojik sebep ve sonuç ilişkileriyle süreci etkilemektedir. Örneğin konuşma becerisinin bir aşamasında çocuk iki kelimeyi yan yana gelerek kullanmaya başlar ve bir şeyler anlatmaya çalışır. Bu aşamaya “Telegrafik Konuşma” denmektedir. Çocuğun kurduğu bu cümlelere ilgi göstermek ve çocuğun başarıma sevincini paylaşmak gerekir. Aynı durum yetişkin öğrenciler için de geçerlidir. Bir yabancı dille ilk defa karşılaşan kişinin kurduğu basit cümleler onun için çok önemlidir. “Bu ne?”, “Bu kim?”, “Benim adım Ali,”, “Türkçe kolay.” gibi

⁴ <http://www.isikseli.com/> (E.T. 01.12.2016).

cümleler, ikinci dil ediniminde ve yabancı dil öğreniminde çok önemli bir aşamanın göstergeleridir.

Yabancı dil öğrenme gayreti, yağlı direğe tırmanma çabasına benzetilmektedir. Yükseldikçe daha çok efor sarf etmek ve direğe daha sıkı sarılmak gerekmekte, zaman geçtikçe güç ve ümit tükenmektedir. Bu nedenle moral ve özgüven, öğrenmenin her aşamasında en önemli itici güç olmaktadır. Öğrencinin minik başarıları bile görülmeli ve değerlendirilmelidir. Öğretimin özellikle ilk birkaç haftası bu açıdan çok önemlidir. Öğrenme ve başarıya azmi kırılan bir öğrenciyi motive etmek zor olmaktadır.

Dil ediniminin “Aşırı Kurallaştırma” devresi, çocuğun öğrendiği bir dil kuralını bütün durumlara uygulamasıdır. “Ayakkabıcı” doğru ise “manavcı”, “bakkalıcı”, “öğretmenci”, “berberci” kavramları da çocuk için doğrudur. Çocuğun bu tür yanlışlarına asla gülünmemeli, çocuk mahcup edilmemelidir. “Bakmak” fiilinin şahıslara göre şimdiki zaman çekimini öğrenen bir yetişkin yabancı öğrencinin “mercimek” kelimesi- ni de fiil zannederek, “merciyorum, merciyorsun, merciyor...” şeklinde çekme yanlışısına düşmesi mümkündür.

Dil edinimi esnasında çocuğun öğrendiği bazı kuralları, sadece bir olayla sınırlandırmasına “Eksik Kurallaştırma” denmektedir. Örneğin, dört yaşındaki çocuk, komşu bir teyzeyi “misafir” olarak öğrendiyse, eve gelen diğer misafirleri “misafir” olarak görmek istemeyebilir. Bu durumda “misafir” kelimesinin anlamı iyice izah edilmeli, umursamaz davranılmamalıdır.

“Alıcı”, “ifade edici”, “yansıtıcı” ve “benmerkezci” dil becerileri gelişirken çocuk; etraftan sürekli destekleyici, yönlendirici ve isteklendirici tepkilere ihtiyaç duyar. Bu tepkiler uygun dozda ve kıvamda olmalıdır. Aksi takdirde çocuğun dil psikolojisi yönünden olumsuz sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Uluslararası öğrencilere verilen Türkçe kurslarında Türkiye’de yeterli motivasyon ortamı bulunmakla beraber, bu ortamın etkin kullanılabildiği düşünülmemektedir.

“Çocuğun kişiliği, duyu dünyası bu ilk öğrendiği dilin malzemesiyle gelişip olgunlaşacaktır. Bu sebeple çocuklar için anadili öğretimi önemlidir. Bir milletin geleceğinin temel teminatlarından ikisi, olmazsa olmaz ikilisi dili ve çocuklarıdır. Millî geleceğin devamlılığını garantiye almak için her ikisinin de korunması ve geliştirilmesi ailelerin, eğitimcilerin, devletin kısaca toplumun temel görevidir.” (İlhan, 2017: 160). Yabancı yetişkinlere Türkçe öğretirken ana dilin imkânlarından yararlanmak gerekir. Öğrencinin ana dilini öğretmenin bilmesi öğretmen-öğrenci arasında duygusal bir bağ kurulmasına neden olmakta, bu da öğretime olumlu yönde yansımaktadır.

“Dil öğretiminde önemli hususlardan biri de eğitim sürecini zevkli hâle getirmek ve öğretimin kalıcılığını sağlayabilmektir. Çünkü birey, kaç yaşında olursa olsun ancak zevk aldığı şeyleri kolayca öğrenebilmektedir. Bu bakımdan, hedef kitlenin güdülenmesinin sağlanmasına, dikkatinin dağıtılmadan öğretim sürecinin eğlenceli hâle getirilmesine özen gösterilmelidir. Bu fikir, Erol Barın (2004) tarafından, “Yabancılar Türkçe öğretiminde ilkeler” isimli makalede desteklenmektedir: “Yabancı dil öğrenimi, kişinin ana dili dışında başka bir dil ve kültürle tanışması demektir. Her insan yabancı dil öğrenirken ilk önce kendine psikolojik bir duvar örer ve zaman zaman da bu yeni dili öğrenemeyeceğini düşünür. Bu yüzden, yabancı dil öğretilirken her tür sıkıcılık ve zorluktan uzak durulmalıdır. Burada görev öğretim elemanına düşmektedir.” (Artuç, 2014: 64).

Ailenin konuştuğu dilin özelliği, çocuğun dil gelişimini etkilemektedir. Anne babalar, çocuklarıyla konuşurken genellikle bir yetişkin ile olan konuşmalarına göre çok daha basit bir dil kullanırlar. Aile çocukları ile olan konuşmalarında; oldukça özenli bir ses kullanır, konuşma hızı çok yavaştır, cümleler oldukça kısa ve dil bilgisi açısından basittir ve somut kelimelere yer verirler.⁴ Aynı durum yetişkin yabancılar Türkçe öğretirken de geçerlidir. Öğretim görevlisinin dili ve tutumu kursiyerlerin dil gelişimini etkilemektedir.

Şubat 2017 itibarıyla Türkiye’de yabancılar Türkçe öğretimi etkinliğinin lisans düzeyinde eğitimi

⁵ <http://www.kpsskonu.com/> Dil Gelişimi, (E.T. 01.12.2016).

verilmemektedir. Ayrıca öğretmen adaylarına verilen pedagojik formasyon eğitimlerinde bu alanla ilgili bilgi ve davranış öğretimi bulunmamaktadır. Öğretim görevlileri usta çırak usulü kendilerini yetiştirmektedirler. Etkinliğin psikolojik yönü ile ilgili durum; ders kitabı içeriklerinden, ders içi tutum ve davranışlara kadar öğretimin her alanında genellikle ihmal edilmektedir.

Yabancı yetişkinlerin Türkiye Türkçesiyle ilk temaslarını başlangıç olarak aldığımızda; eğitim programı, eğitici ve öğrenci görüntüsü değişken olmakla beraber, sabit sürelerde öğrenilen kelime sayısı ve türü bakımından tahmini ölçünlü sonuçlar elde edilebilmektedir.

“Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi programlarının destekleyici nitelikte olabilmesinin gerekliliklerinden bir tanesinin ihtiyaca yönelik içerik belirlenmesi olduğu ve söz konusu ihtiyacın belirlenmesinin ise öğrencilerin neden Türkçe öğrenmek istedikleri sorusu ile ilgili olduğu söylenebilir.” (Tunçel, 2016: 110). İçerik belirlenirken öğrencilerin duygusal altyapıları ve psikolojik ihtiyaçları da dikkate alınmalı; yabancı dil olarak Türkçe öğretim programları, öğrenenlerin yaş, statü ve hatta uyruğuna göre şekillendirilmelidir. Örneğin bir Yunan’ın Türkçe ve Türkiye algısıyla, bir Kırgız’ın, bir İngiliz’ininki aynı değildir.

Farklı ülke öğrencilerinin bir derslikte Türkçe öğrenmeleri durumunda öğretim görevlilerinin ders içi tutum ve davranışları ile aynı ülke öğrencilerinden oluşan homojen sınıflardaki öğretmen işlevi aynı olmamalıdır. Çünkü karma sınıflardaki genel psikoloji ile asgari müşterekleri fazla olan öğrencili sınıfların duygusal tepkileri farklılıklar göstermektedir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde çeşitli bilgisayar oyunlarından yararlanmanın öğrenciye olumlu katkılar sunacağı muhakkaktır. Ancak “Bugün piyasada bulunan Türkçe oyunlarının büyük bir kısmı doğrudan Türkçe öğretimi amaçlı hazırlanmış yazılımlardan ziyade eğlence amaçlı hazırlanmış yazılımlardır. Buna rağmen bu yazılımların öğretici yönleri bulunmasından dolayı derslerde yardımcı birer kaynak olarak kullanılmalarında bir sakınca yoktur. Fakat pedagojik açılarından tamamen Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik daha isabetli yazılımlar geliştirilmesi gerekmektedir.” (Aslan ve Coşkun, 2016: 234). Hazırlanacak yazılımlar öğrencinin yaşına, Türkçe öğrenme ihtiyacına; kültürel birikim, sosyal statü ve psikolojik durumuna uygun olmalıdır.

Bir çalışma sonunda Türkçenin Yunanistan’da oldukça popüler bir yabancı dil olduğu tespit edilmiştir. “Araştırmaya katılan Yunan öğrencilerin büyük çoğunluğu Türk dili hakkındaki düşüncelerinin, Türkçe kursu almaya başladıktan sonra değiştiğini belirtmiştir. Düşüncelerinin değiştiğini belirten öğrencilerin tamamına yakını ise Türkçeyi beklendiklerinden daha kolay bir dil olarak bulduklarını ifade etmişlerdir. Bu durum yabancı dil öğreniminde ön yargıların ve ön bilgilerin etkisini ortaya koymaktadır.” (Tunçel, 2016: 124,125).

Türk soylu öğrencilere Türkiye Türkçesinin öğretiminde “görevli öğretmen aynı dilin lehçelerini konuştuğumuzu hissettirebilmelidir. Ortak kültür değerlerimizi öne çıkarabilirse motivasyonu sağlayacak ve öğrencileri aktif hale getirecektir.” (Öksüz, 2011). Türk soylu öğrencilerin psikolojisini dikkate alan ve buna göre içeriği olan, ana dili Türkiye Türkçesi olmayan Türk öğrencilere yönelik bir öğretim programı mevcut değildir.

Uluslararası statüdeki öğrenci ve yetişkin yabancılara Türkiye’de ve Yurt dışında Türkiye Türkçesi öğretme etkinliğinde görevli öğretim görevlilerinin psikolojik yaklaşım birikimleri ile ihtiyaçlarının belirlenmesine ve öğrencilerin dil psikolojisiyle ilgili durum ve beklentilerinin tespitine yönelik çalışmaların yeterli olmadığı düşünülmektedir. Yabancılara Türkçe öğretiminin bütün etken ve etmenlerinin dil psikolojisi açısından ele alınmadığı; ders içeriklerinin, ders kitapları ile yardımcı dokümanların ve pedagojik formasyonların bu konuda yetersiz olduğu değerlendirilmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

“Gelişimsel açıdan biyolojik, nörolojik, psikososyal, psikoseksüel ve bilişsel gelişim bir arada ve birbirini yakından etkileyerek oluşmaktadır. Dilin kazanılması, doğrudan çocuğun bilişsel gelişimine dayanmakta olup zihinsel uyum süreçlerinin her biri algılama, kavram geliştirme ve dilin kazanılmasıyla yakından ilişkilidir.”⁶ Yetişkinlerin yabancı dil öğrenme süreçleri de çok yönlü gelişim kapsamaktadır. Psikolojik gelişim ve değişim, Türkçe öğretiminin her aşamasında yabancı öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerine uygun olarak gözlenmeli ve öğretime katkısı ihmal edilmemesi gereken bir değer olarak görülmelidir.

Ders ortamında öğretim görevlileri tarafından doğal öğrenme yöntemlerine fırsat sunulmalı, programı yetiştirme kaygısıyla esnek davranışlardan uzak durulmamalıdır. Öğrencinin konuşmasına, soru sormasına hatta merak ettiği şeyleri, gözlemlerini ve anılarını paylaşmasına destek olunmalıdır. “Sözcük dağarcığının genişliği çocuğun sosyal ve duygusal gelişimi açısından çok önemlidir. Toplumda etkinliği ve uyumu da buna bağlıdır. Sevgi ve şefkat eksikliği ile konuşmasına yeterince fırsat verilmemesi konuşmayı geciktirir. Çocuğun konuşabilmesi için yeterince fırsat verilmeli, istekleri olanaklar ölçüsünde yerine getirilmeli, hareketleri kısıtlanmadan rahatça hareket edeceği alan yaratılmalı, durup dururken yararlı olduğuna inandığımız bir şeyleri öğretmek yerine doğal hareket içinde ona yardım edilmeye çalışılmalıdır...”⁷

“Çocuğun seviyesine inerek, onunla göz kontağı kurarak, ismiyle hitap edilerek, normal ses tonu ile jest ve mimikler kullanılarak ve gülümseyerek konuşulmalıdır. Doğru kelimeleri ve dil bilgisi kurallarına uygun cümle yapılarını kullanmaya özen gösterilmelidir. Çocuğun anlatmaya çalıştıkları ilgiyle dinlenilerek doğru model olunmalıdır.” (MEB, 2007: 28). TYDOÖ etkinliğinde de benzer hassasiyetlere dikkat edilmelidir.

Türkçe öğrenmeye başlayan yabancı öğrencilere öğretim görevlilerinin yaklaşımı, yeni konuşmaya çıkan ocuklara ebeveynlerin davranışı gibi içten ve özenli olmalıdır. “Ebeveynlerin çocuğuyla konuşma sıklığı, ona soru sorma ya da onun sorularına cevap verme sırasında düzgün, anlamlı ve dil bilgisi kurallarına uygun cümleler kurması, ona soru sorarken cevabı evet/hayır olan sorulardan ziyade açık uçlu sorular yöneltmesi gibi davranışların dil gelişimini olumlu yönde desteklemektedir (Cengiz, 2013). Özellikle ebeveynlerin hikâye okuma sırasında kullandıkları dilin niteliğinin çocuğun dil gelişimini destekleyici etkisi olduğu vurgulanmıştır (Işıkoğlu Erdoğan, Atan, Asar, Mumcular, Yüce, Kırac ve Kilimlioğlu, 2016).”, (Muslugüme, 2015: 19).

Duygusal çatışmalar ile sevgi ve şefkat eksikliği, gergin ortamlar, aşırı ilgi ve tamamen ilgisizlik ile diğer psikolojik uyaran eksiklikleri dil öğrenimini sekteye uğratar. Çocuğun “düşüncelerine değer vererek özgüvenini arttırmak için onay mekanizmasını daima aktif durumda tutmak, sosyal ortamlara katılmasını sağlamak ve bu ortamlarda konuşmaya teşvik etmek; resimler, resimli hikâyeler ile benzerleri üzerinde yorumlar üreterek konuşmasını sağlamak, kusurlarını pekiştirmeden düzeltebilmesi için ortamlar hazırlamak dil gelişiminde etkindir.⁸ Bu sıralanan davranış ve önlemler çocuğun psikolojik gelişimi ve dil edinimiyle yakından ilgilidir. İlgi, isteklendirme ve öz güven verme açılarından çok önemli olan bu davranışlar, yetişkin yabancılara ikinci bir dil öğretilirken de dikkate alınmalıdır.

İlk irtibat ve kayıt işlemlerinde iletişim dili doğru belirlenmeli, öğrencinin mümkünse ana dilinde iletişim kurulmalıdır. Kursun içeriği, süresi vb. konularda tatminkâr bilgileri içeren yazılı ve sözlü iletişim araçları kullanılmalıdır. Kayıt işlemleri olabildiğince basit olmalıdır.

Ders kitaplarında evrensel değerlere aykırı bilgi olmamalıdır. Öğrencilerin kendi kültür değerlerine ait, bilgi, resim vb. yer alması kitapların daha cazip olmasını sağlamaktadır. Derslerde işlenecek metinlerin

⁶ <http://www.antalyaozelegitim.com/blog/dil-konusma-problemleri/dil-gelisimi-problemleri.html>, (E.T. 01.12.2016).

⁷ a.g.w. antalyaozelegitim.com.

⁸ a.g.w. antalyaozelegitim.com.

siyasal, dinsel, ideolojik ve etik açılardan rahatsız edici, itici ve dayatmacı olmamasına dikkat edilmelidir.

Kitapların tasarımı ve konuların tertiplenişi albenili olmalı, yazı karakterleri, fontlar ve renkler gözü yormamalıdır. Konular basitten karmaşığa, bilinenden bilinmeyene, görülenden görülmeyene doğru sıralanmalı; güncel konular ile en çok ihtiyaç duyulan söz ve davranışlarla ilgili metinlere yer verilmeli, öğrencilerin duyguları diri tutulmalıdır. Ders kitapları, gramer ağırlıklı olmak yerine öğrencilerin konuşma ve yazma becerisini geliştirici mahiyette olmalıdır. Fıkra, şiir, hikâye, bilmece, bulmaca vb. ilgi çekici metinler psikolojik olarak öğrencilerin konuya ilgi duymalarını sağlayacaktır.

Önyargılılar ve özgüveni eksik kişilerin rahatlıkla okuyup öğreneceği metinler tercih edilmeli; özellikle temel düzey kitaplardaki cümleler olabildiğince basit, kelimeler mümkün oldukça telaffuzu kolay ve gündelik konuşmalarda geçiş frekansı yüksek olanlardan seçilmelidir.

Soru ve alıştırmalar kolay cevaplanabilecek tarzda hazırlanmalı; öğrenciyi sınamaktan, elemekten çok öğrenmeyi kolaylaştırıcı biçimde olmalıdır. Bıktırıcı, ümit kırıcı, çalışma şevkini yok edici güçlükteki dil sınavlarından ve benzer uygulamalardan uzak durulmalıdır.

Dersliklerde öğrencilerin tahtaya uzaklıkları ile görme ve işitme becerilerine uygun yer tercihlerine dikkat edilmeli; öğretmen ile öğrenciler arasında göz temasını sürdüreceği şekilde oturma düzeni sağlanmalıdır. Aynı dili konuşan öğrencilerin hedef dile odaklanmalarını sağlamak ve kendi aralarında ders dışı konuşmalarını önlemek için yan yana oturmaları önlenmelidir. Duvarlarda Türkiye ve dünya haritaları, dil öğrenmenin önemi ve başarıya yöntemleri hakkında veciz sözlere yer verilmelidir.

Dersliklerin güneş alma, aydınlık ve sıcaklık açısından mevsime göre ideal koşulları sağlayacak nitelikte olması sağlanmalıdır. Ders ortamı; akıllı tahta, ses ve görüntü araç ve gereçleri bakımından donanımlı olmalı, mikrofonla konuşma ve konuşmayı ses ve görüntü olarak kaydedebilme ve gerektiğinde izletebilme imkânı veren sistemlerle ders ortamı zenginleştirilmelidir. Böyle özenle hazırlanan derslikler öğrenciyi psikolojik olarak etkilemekte, derse ilgiyi artırmaktadır.

Okutman ve yönetici tutum ve davranışlarında samimiyet, iyi niyet ve profesyonellik önemlidir. Ders içi ve ders dışı davranışlarda ölçülü, tutarlı ve prensipli olmak; öğrencilerin derse olan ilgisini ve öğretmene olan tutumunu belirlemede, bu da dersin kalitesini etkilemektedir. Öğrencilerin sorunlarıyla uygun düzeylerde ilgilenmek, problemlerine makul çözümler sunmak gerekmektedir. Onları Türkçenin gönüllü elçileri olarak görmek, başarıları için her türlü önlemi almak yetmez, içten ilgilenmek ve kalıcı dostluklar kurmak da gerekir.

Türkiye’de öğrenim gören uluslararası öğrenciler arasındaki ilişki ve iletişimlerde ortak dil Türkçe olmalıdır. Öğrenciler arasında tatlı bir rekabet ortamı sağlanmalı, gerginliklerin makul ölçülerde sürdürülmesi ile husumetlerin giderilmesi temin edilmelidir. Ders dışı zamanlarda kültürel gezi, eğlence, sportif faaliyet vb. etkinliklerle öğrenciler arasında dostluk bağları kuvvetlendirilmelidir.

Yabancı öğrencilerin millî ve dinî günleri kutlanmalı; doğum, evlilik, hastalanma, vb. durumlardaki duyguları uygun etkinliklerle paylaşılmalı; öğrenciler gariplik, yabancılık, yalnızlık gibi duygulardan uzak tutulmalıdır.

Türk kültürünün önemli değerleri, millî ve dinî günleri, tarihî ve turistik mekânları tanıtılmalı; düğün, cenaze merasimleri ile hasta ziyaretleri vb. âdet, gelenek ve göreneklerimiz bir plan dâhilinde öğretilmelidir. Mihmandar seçiminde öğrencinin yaşı, cinsiyeti, sosyal statüsü ve ilgi alanları dikkate alınarak, mümkün olduğu takdirde Türk öğrenci veya aileleriyle eşleştirilmesi sağlanmalıdır. Bu sayede öğrencilerin Türkçe pratik yapmalarına ve Türk kültürünü yaşayarak tanımalarına imkân sunulurken, aynı zamanda öğrencinin yalnızlık duygusu yok edilerek, kendini güvende hissetmesi sağlanmaktadır.

Türkiye’deki kurslarda iâşe ve ibate işlerinde öğrencilerin ihtiyaç ve beklentileri dikkate alınmalı, zaman zaman anketler düzenlenerek yemek, barınma, giyim-kuşam, ulaşım ve sağlık ile eğlence vb. konularda

tercihleri belirlenmeli, mümkün olduğu ölçüde gerekli önlemler alınmalıdır.

Dil öğrenmede; ortamdaki ve hizmet sunumundan memnuniyet, sağlık ve huzur açısından önem arz etmektedir. Psikolojik olarak kendini güvende hisseden öğrenciler, derse daha çok ilgili olacak, öğrencilerin dil becerileri daha kısa sürede istenen standartlara ulaşacaktır.

Sosyal ilişkilerde resmiyetle samimiyetin ölçüsü iyi ayarlanmalı; öğretmen-öğrenci, öğrenci-öğrenci ilişkileri öğretimin amaç ve kapsamının dışına taşmamalıdır. Yetişkin yabancıların sosyal statülerine, kimlik ve kişiliklerine uygun hitap sözcükleri kullanmak; ders dışı ilişkilerde haddi aşmamak, ülke ve birey onurunu koruyucu davranmak şarttır. Şakayı dozunda yapmak, eleştiriyi ölçüsünde ve kırmadan gerçekleştirmek, takdiri yerinde ve hak edilen derecede her kеше adil olarak uygulamak gerekir.

Disiplinden asla taviz verilmemelidir. Hiçbir öğrenci hiçbir gerekçeyle kayırılmamalı, haksız yere korunmamalı ve makul ölçüler dışında kimseye özel ihtimam gösterilmemelidir. Eğitimin temelini disiplin olduğu unutulmamalı ancak, disiplin eğitimin önüne geçirilmemelidir. Kılık, kıyafet, tavır ve hareketlerin bir başkasını rahatsız etmemesi gerektiği her fırsatta vurgulanmalı, keyfiliğin ve çeşitli baskıların insan ilişkilerine zarar vereceği dikkatten uzak tutulmamalıdır. Moral ve motivasyonu bozuk kişilerin dikkatlerinin dağılık olacağı, bu durumun da hata yapmaya ve başarısız olmaya zemin hazırlayacağı unutulmamalıdır. Uluslararası öğrencilerin sağlık ve güvenlik sorunlarında çok hassas davranılmalı, en küçük bir ihmalin uluslararası sorunlara neden olabileceği hatırdan çıkarılmamalıdır.

Zihin, ruh ve beden sağlığı dil öğrenmede çok önemlidir. Görme bozukluğu olan bir öğrencinin gözlük ihtiyacını gidermesine yardımcı olmak kadar, sınıfta uygun yere oturmasını sağlamak ve ders ortamını öğrencilere uygun hale getirmek de gereklidir. Örneğin, psikolojik nedenlerle bir öğrencinin cereyanlı ortamda oturmadığı öğrenildiğinde, dershanenin kapısı ile pencereleri aynı anda açılmamalı, havalandırma ve serinleme için başka önlemler alınmalıdır.

Ölçme ve değerlendirmede objektif kriterlere dikkat edilmeli, sınavlar bilimsel verilere göre hazırlanmalı ve değerlendirme sonuçları gerektiğinde öğrencilere izah edilmelidir. Öğrenciler ölçme ve değerlendirme sonuçlarına ikna olmalıdır. Hak etmediği halde yüksek notlar vermek de kasıtlı olarak düşük notla cezalandırmaya kalkmak da öğrenciyi psikolojik olarak olumsuz yönde güdülemektedir. Türkiye'deki kurslara katılan aynı ülke öğrencileri arasında gizli bir yarış olduğu unutulmamalı, kurs derecelendirmeleri yapılırken farklı ve aynı ülke öğrencileri arasında hakkaniyet ölçüleri esas alınmalıdır.

Karşılama ve uğurlamalarda Türkiye'ye yurt dışından gelen her öğrenciye öncelikle misafir gözüyle bakmak ve muhtemel sıkıntılarını giderici önlemler almak gerekir. Karşılama sırasındaki ilk intiba, kursun başarısını etkilemekte; uğurlama esnasındaki yakın ilgi de Türkçe bilgisi ile Türk kültürüne olan ilgiyi daha kalıcı hale getirmektedir. Sevgi ve ilgiyle başlanan kurs daha verimli olmakta; kurs esnasında kurulan dostlukların devamı, çoğu zaman, uğurlama sırasındaki samimiyete bağlı olmaktadır. Öğrenciler ve öğretim görevlileri arasında kurs sonunda fiziki irtibat kesilse de gönül bağı korunmalı; Türkçe, sevgi dili olarak gönüllerde taht kurmalıdır.

Unutulmamalıdır ki dil yarısı derin olmakta, gül açan yüzün her ifadesi gönüller onarmaktadır.

KAYNAKÇA

- Artuç, S. (2014). *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Şiir Metinlerinden Yararlanma*, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Aslan, E. ve Coşkun, O. (2016). Yabancılarla Türkçe Öğretiminde Oyun Yazılımları İle Sözcük Öğretimi, *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 11/3 Winter 2016*, p. 221-236 DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9417> ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY.

- Biçer, N. (2013) Prof. Dr. Murat Özbay'ın Türkçe Öğretimi Üzerine Araştırma Ve İncelemeler Adlı Eseri Üzerine, *Teke Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 2/4, s. 411-417, Erzurum.
- Bilginer, H. (2002). Down Sendromlu Çocuklarda Dil Gelişimi, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, c. 19, 1/1, s. 165-179, Ankara.
- Bloom, L. (1998). Dil Gelişimi Ve Duygusal İfade, *Pediatric*, 102. Supplement E1.
- Çöpür, M. (2016). İstanbul Arel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü Lisans ders notları, (Yayımlanmamış), İstanbul.
- Demir, C. ve Yapıcı, M. (2007). Ana Dili Olarak Türkçenin Öğretimi Ve Sorunları, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 9/ 2, s. 179, <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423867236.pdf>.
- Demir, Ö. E. ve Küntay, A. C. (2017). Dil ve İletişim Becerilerinin Gelişiminde Ana Baba Etkileri, http://dililetisimlab.ku.edu.tr/assets/files/ana_babalikson_pp295-328.pdf, (On Birinci Bölüm, E.T. 20. 03. 2017)
- Dönmez Baykoç, N., Abidoğlu, Ü. ve diğerleri. (2000). *Dil Gelişim Etkinlikleri*, Ya-pa Yayıncılık, İstanbul.
- Ekmekci, Ö. (2015). *Psikodilbilim Araştırmalarının Dil Eğitime Katkısı*, (E.T. 07.09.2015.). www.ekmekci.com.tr,
- Erdem, İ. (2013). Konuşma Eğitimi Esnasında Karşılaşılan Konuşma Bozuklukları Ve Bunları Düzeltme Yolları, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı*, Issn: 1308-9196, 6/11, Adıyaman.
- Fenson L., Pethick S. ve Cox J. (1994). *The MacArthur Communicative Development Inventories: Short form versions*. Yayımlanmamış çalışma, San Diego University.
- İlhan, N. (2017). Çocukların Dil Edinimi, Gelişimi Ve Dile Katkıları, *Sosyal Bilimler Dergisi*, (E.T. 04.01.2017). <http://turkoloji.cu.edu.tr>.
- Kol, S. (2011). Erken Çocuklukta Bilişsel Gelişim Ve Dil Gelişimi, *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21/1-21, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/115636>.
- Korkmaz, B. (Ed.) (2008). *100 Soruda Dil ve Konuşma Bozuklukları*, Doğan Kitap, İstanbul.
- Korkmaz, V. (2005). *Yabancı Dil Öğretiminde Psikodilbilimsel Zorlukların Psikolojik Destekli Yöntemler Işığında Aşılıp Konuşma Becerisinin Geliştirilmesi (Polis Akademisi 'nde Bir Durum İncelemesi)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yabancı Dil Öğretim Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Madanoğlu, G. K. (2005). *Kekeme Çocuklar İçin Bir Tarama Çalışması ve Kekemlikle Baş Etme Konusunda Hazırlanmış Bir Programın Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- MEB (2007). (Mesleki Eğitim Ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi) MEGEP, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Dil Gelişimi, Ankara.
- Muslugüme, E. (2015). *Dil Gelişimini Destekleyici Ebeveyn Eğitim Programının Sosyo Ekonomik Düzeyi Düşük Ailelerin Çocuklarının Dil Gelişimine Etkisi*, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilimdalı Okul Öncesi Eğitimi Bilimdalı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Nesrin Işıkoğlu Erdoğan), Denizli.
- Öksüz, A. (2011). Türk Soylulara Türkiye Türkçesinin Öğretiminde Yaşanan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri, *Gazi Üniversitesi Türkçe Araştırmaları Akademik Öğrenci Dergisi*, 1/1, <http://turkcearastirmalari.gazi.edu.tr/dergi/yil-1/sayi-1/08-oksuz-asim.pdf>.
- Özbay, M. ve Barutçu, T. (2013). Dil Psikolojisi ve Türkçe Öğretimi, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı, 6/11, Adıyaman.
- Slobin, Dan I. (2003). *Language And Thought Online: Cognitive Consequences Of Linguistic Relativity*, Published in D. Gentner & S. Goldin-Meadow (Eds.), *Language in mind: Advances in the study of language and thought* (pp. 157-192). Cambridge, MA: MIT Press.
- Şahin, N. (1975). *Dil Psikolojisine Giriş*, (D.T.C.F. Yüksek Lisans Ders Notları, Çoğaltma), Ankara.
- Tunçel, H. (2016). Yunan Üniversite Öğrencilerinin Yabancı Dil Olarak Türkçeye Yönelik Algıları ve Türkçe Öğrenme Sebepleri, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Nisan 2016, 20 (1): 107-128, Erzurum.

